

VVMA Position Paper

Aanbevelingen voor de WAMCA-evaluatie

Naar een Effectiever Collectief Actierecht

Over de VVMA

De VVMA is in 2023 opgericht en bestaat uit advocaten die gespecialiseerd zijn in het voeren van collectieve procedures, en die in overwegende mate aan de eisende kant optreden. De vereniging zet zich in voor een toegankelijke en effectieve afwikkeling van massaschadezaken en wil bijdragen aan een goed functionerend collectief actierecht. De VVMA kent ruim 100 leden.

Colofon:

Vereniging Voor Massaschade Advocaten

Postadres:

Wilhelminakade 1

3072 AP Rotterdam

E: info@massaschadeadvocaten.nl

[LinkedIn](#) | www.massaschadeadvocaten.nl

Inhoudsopgave

1.	Samenvatting en belangrijkste bevindingen.....	1
2.	Belangrijkste bevindingen uit de enquête gehouden onder leden van de VVMA.....	2
2.1.	Samenvatting	2
2.2.	Toelichting per thema	3
2.2.1.	Doorlooptijd.....	3
2.2.2.	Representativiteit	4
2.2.3.	Gelijksoortigheid	6
2.2.4.	Centraal Register.....	6
2.2.5.	Exclusieve belangenbehartiger	7
2.2.6.	Opt-outregeling	7
2.2.7.	Procesfinanciering	8
2.2.8.	Alternatieve geschilbeslechting (mediation).....	9
2.2.9.	Hoger beroep	10
2.2.10.	Ideële acties.....	11
2.2.11.	Prikkel tot schikking ontbreekt.....	11
3.	Aanbevelingen van de VVMA voor de WAMCA-evaluatie	12
4.	Bijlage: Volledige rapportage naar aanleiding van enquête.....	12

1. Samenvatting en belangrijkste bevindingen

Dit rapport is opgesteld door de Vereniging Voor Massaschade Advocaten (VVMA) en deels gebaseerd op een enquête onder haar leden. Het doel is om de werking van de Wet afwikkeling massaschade in collectieve acties (WAMCA) te evalueren en waar mogelijk te verbeteren. De VVMA bedankt Damiën Berkhout (Lindenbaum) Maxime Eljon (Rubicon Impact & Litigation), Nikki Nilwik (Rubicon Impact & Litigation), Youp Pletting (Finch Dispute Resolution) en Jane Olydam (Finch Dispute Resolution) voor het opzetten van de enquête onder de leden en het analyseren van de uitkomsten die ten grondslag liggen aan dit position paper.

De VVMA constateert dat de belangrijkste knelpunten bij de huidige werking van de WAMCA de volgende zijn:

- de lange duur van de procedures, ook door hoger beroep;
- de strenge eisen aan representativiteit en gelijksoortigheid;
- onduidelijkheid over de aanwijzing van exclusieve belangenbehartiger;
- onzekerheid rondom procesfinanciering;
- de hoge kosten van de procedure;
- het beperkte gebruik van mediation en/of regievorming;
- te strenge eisen voor ideële acties;
- onzekerheid over vele aspecten van hoger beroep in WAMCA-zaken; en
- de WAMCA biedt weinig tot geen prikkels om partijen tot een schikking te bewegen;
- het gebruiksgemak van het Centraal Register.

De VVMA doet concrete aanbevelingen om de WAMCA eenvoudiger, efficiënter en toegankelijker te maken.

Het bestuur van de VVMA:

Koen Rutten

Carlijn van Rest

Patrick Haas

Frank Peters

Flip Wijers

2. Belangrijkste bevindingen uit de enquête gehouden onder leden van de VVMA

2.1. Samenvatting

Thema	Knelpunt volgens VVMA-leden	% Respondenten*
Doorlooptijd	WAMCA-procedures duren te lang	100%
Te hoge eisen aan representativiteit	Strenge en onvoorspelbare representativiteitseisen leiden tot hoge kosten en onzekerheid	82,9%
Strenge toets gelijksoortigheid	Rechter toetst in beginfase te streng, waardoor bundeling bemoeilijkt wordt	95,1%
Onduidelijkheid over de aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger	Onzekerheid en tijdsverlies bij de aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger	50%
Opt-outregeling	Het opt-outsysteem is te beperkt, vooral voor buitenlandse gedupeerden; communicatie moet flexibeler	57,5% resp. 80,5%
Onzekerheid over procesfinanciering	Gebrek aan een duidelijk toetsingskader bij beslissingen over procesfinanciering	65,9%
Mediation wordt te weinig benut. De rechter neemt te weinig regie	Mediation wordt als kansrijk gezien, maar te weinig toegepast. Ook ligt er een rol voor de rechter om regie te voeren.	65,9%
Vertraging door hoger beroep	Procedures lopen vertraging op door onduidelijke regels over hoger beroep	58,5%
Te strenge eisen aan ideële acties	Ontvankelijkheidseisen zijn niet soepel genoeg voor maatschappelijk georiënteerde acties	73,2%
Centraal Register te onoverzichtelijk	Register is lastig te doorzoeken en zaken worden niet uniform verwerkt	80,5%

* Dit cijfer geeft het percentage van respondenten dat het betreffende knelpunt als (zeer) belangrijk ervaart weer

2.2. Toelichting per thema

2.2.1. Doorlooptijd

WAMCA-procedures verlopen te stroperig

Leden van de VVMA zijn unaniem van oordeel dat een WAMCA-procedure onnodig lang duurt. Ook is men ervan overtuigd dat de procedure tot aan de mondelinge behandeling van de inhoud van de procedure veel efficiënter kan worden ingestoken, waardoor zowel tijd als kosten worden bespaard.

Fasering van het niet-inhoudelijke debat, dus (veelal) de voorvragen over (i) bevoegdheid, (ii) aanhouding, (iii) toepasselijk recht en (iv) ontvankelijkheid van de eiser, leidt tot veel vertraging indien deze onderwerpen in meerdere fases behandeld worden. Ook op (v) de aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger en (vi) de nauw omschreven groep moet worden beslist voordat de inhoud van de procedure behandeld wordt.

Over onderwerpen (i) t/m (iv) bestaat inmiddels de nodige richtinggevende jurisprudentie zodat het niet nodig of zelfs onwenselijk is om daar in iedere procedure met lange processtukken over te debatteren. Om een WAMCA-procedure te versnellen zouden deze onderwerpen in één mondelinge behandeling moeten worden behandeld.

Een veelgehoord argument daartegen is dat de procedure op het onderwerp bevoegdheid of een andere voorvraag vroegtijdig zou kunnen sneuvelen, in welk geval het niet wenselijk is om ook (al) andere onderwerpen te behandelen. Het is echter geen recht om een bevoegdheidsverweer geïsoleerd vooraf te behandelen. En het omgekeerde is bovendien ook waar: indien een procedure door meerdere voorvragen vroegtijdig kan eindigen, dan is er temeer reden om die in één mondelinge behandeling te behandelen.

Een ander terugkerend argument is dat er te veel onderwerpen tegelijk behandeld moeten worden voor één mondelinge behandeling. Dat houdt vooral verband met de omvang van het schriftelijk debat. Het schriftelijke debat is in veel gevallen onnodig omvangrijk. Als rechters regie nemen, al dan niet aan de hand van een voor WAMCA-procedures op te stellen procesreglement waarbij voorschriften worden geformuleerd waaraan partijen zich in beginsel moeten houden, zal een WAMCA-procedure veel efficiënter verlopen. Er is dan

een gestandaardiseerde werkwijze waaraan partijen zich moeten houden en waarbij bijvoorbeeld beperkingen kunnen worden gesteld aan het aantal pagina's (zoals ook de gerechtshoven doen) en waarvan zo nodig in bijzonder gevallen kan worden afgeweken.

Het gegeven dat een dagvaarding (vanwege de vaak complexe inhoud: noodzakelijkerwijs) doorgaans zeer uitgebreid is, betekent niet dat de daarin ook te behandelen voorvragen vele pagina's (hoeven te) beslaan. De praktijk bevestigt dat. Het wordt vaak pas een uitgebreid debat nadat door de gedaagde verweer wordt gevoerd op elk van de voorvragen, waarop eisers vaak weer even uitgebreid reageren. Indien partijen een vooraf kenbare vorm van regie van het verloop van een WAMCA-procedure voorgeschoteld krijgen, met één mondelinge behandeling voor alle voorvragen en met paginalimieten per onderwerp, voorkomt dat een onnodig uitgebreid debat over voorvragen en kunnen deze onderwerpen in één zittingsdag behandeld worden. De wet verzet zich niet tegen dergelijke regie. Integendeel, in overeenstemming met art. 20 Rv en 6 EVRM voorkomt een dergelijke vooraf vastgestelde regie juist onredelijke vertraging van de procedure. Dat is in het bijzonder van belang bij WAMCA-procedures waarin ook ge- en verboden worden gevorderd. En in die gevallen waarin goede redenen bestaan om een uitvoeriger debat te voeren, kan op verzoek van de belanghebbende partij van de *one stop-shop* zitting, de spreektijd- of paginalimieten worden afgeweken.

2.2.2. Representativiteit

Strengere eisen zorgen voor hoge kosten en onzekerheid. De meerderheid vindt dat alleen bij twijfel extra bewijs nodig is.

Veel leden van de VVMA ervaren de eisen aan representativiteit als te streng en kostbaar. Er bestaat begrip voor het feit dat een collectieve actie een voldoende mate van steun van de achterban geniet, omdat ermee voorkomen wordt dat lichtvaardig procedures worden aangespannen. Maar het wordt tegelijkertijd als onwenselijk ervaren om met een formeel of informeel getalscriterium te werken, waarbij rechtbanken ook geen eenduidige uitleg geven aan de eisen van de representativiteit.

Hoewel er, met name in ideële zaken, ook uitspraken zijn geweest waarbij geen getalsmatig criterium is aangelegd, is het beeld in de rechtspraak niet consistent.

Waar het om gaat is dat voldoende kwalitatieve steun voor een collectieve actie bestaat. Daarmee wordt het belang van de actie onderstreept. Het is niet zo dat deze kwaliteitsdrempel alleen in numerieke zin kan worden behaald. Immers, het gesteund worden door andere belangenverenigingen of experts op een specifiek terrein (bijvoorbeeld onafhankelijke privacy voorvechters in privacy zaken en artsenverenigingen in medisch gerelateerde collectieve acties) weegt minstens zo zwaar als het hebben van steun van (bijvoorbeeld) een bepaald percentage van de achterban. De focus op getallen is onnodig willekeurig en negeert bovendien dat er verschillende redenen kunnen zijn waarom leden van de achterban ervoor kiezen om hun steun aan een collectieve actie niet actief te betuigen. Angst voor repercussies, reputatieschade, of andere redenen kunnen betrokkenen ervan weerhouden om uit de anonimiteit te treden – met name bij ideële acties leidt dat tot wrange uitkomsten. In een collectieve actie waar bij grote aantallen consumenten tot de achterban behoren zou de steun van experts en belangenverenigingen juist minstens zo zwaar moeten wegen als de steun van de achterban. Dat geldt temeer in collectieve acties waarbij voor het grote publiek niet steeds even eenvoudig te doorgronden is waarom en in welke mate hun rechten geschonden zijn en wat voor gevolgen dat voor hen kan hebben.

Het aantonen van de steun van een groot deel van de achterban vraagt bovendien om veel administratie en soms dure accountantsrapporten. Juist dergelijke kosten kan belangenbehartigers ontmoedigen om een collectieve actie te starten, terwijl het bewijs voor het onrecht regelmatig overvloedig is, bijvoorbeeld door onafhankelijke rapporten van toezichthouders of door precedentes in andere rechtszaken. De meerderheid van de respondenten van de enquête vindt dat alleen bij redelijke twijfel extra bewijs over de steun aan de achterban nodig moet zijn, zodat de drempel lager wordt. De aard van de procedure kan daarbij een rol spelen. Zo kan in een procedure waarin fraude met financiële producten is gepleegd gemakkelijker worden aangenomen dat de achterban de betreffende collectieve actie steunt dan in een geval waarbij de verweten overtreding het gevolg is van onopzettelijk foutief handelen.

Concreet beveelt de VVMA aan om in het kader van de representativiteitseis de omvang van de steun van de achterban als een van meerdere gezichtspunten te zien, in plaats van een (ogenschijnlijk) leidend gezichtspunt. Steun van bijvoorbeeld experts of andere

belangenverenigingen zou minstens zo zwaar moeten meewegen. Zo blijft het collectieve actierecht toegankelijk en werkbaar voor verschillende soorten belangenbehartigers.

2.2.3. **Gelijksoortigheid**

Vrijwel alle respondenten pleiten voor minder aandacht in de ontvankelijkheidsfase voor het gelijksoortigheidsvereiste, zodat bundeling van zaken niet onnodig wordt bemoeilijkt.

Het gelijksoortigheidsvereiste bepaalt dat de belangen van de groep voldoende op elkaar moeten lijken om samen te behandelen. Respondenten van de enquête vinden dat in de ontvankelijkheidsfase van een WAMCA-procedure door gedaagden onevenredig veel aandacht aan dit criterium wordt besteed, waardoor veel tijd en middelen inefficiënt besteed worden. Dit ondanks dat zich in de rechtspraak een heldere lijn heeft ontwikkeld waaruit volgt dat zolang uiteenlopende tot de achterban behorende groepen vergelijkbare belangen bij een procedure hebben, aan het gelijksoortigheidsvereiste is voldaan. Veel van de uitvoerige discussies die in het kader van dit criterium in de ontvankelijkheidsfase worden gevoerd en slechts tot een voorlopig oordeel van de rechter leiden, komen opnieuw aan de orde bij de bepaling van de nauw omschreven groep en verderop in de inhoudelijke fase van de procedure zoals bij het bepalen van de schadevergoeding voor diverse subgroepen. Een meer terughoudende toets in de ontvankelijkheidsfase is daarom op zijn plaats.

Het is nuttig om de huidige lijn uit de rechtspraak op dit punt te codificeren in de zin dat de rechter in de ontvankelijkheidsfase slechts marginaal toetst aan het gelijksoortigheidscriterium.

2.2.4. **Centraal Register**

Veel leden vinden het register niet gebruiksvriendelijk genoeg en pleiten voor betere doorzoekbaarheid en uniformiteit.

Het Centraal Register voor Collectieve Vorderingen is bedoeld om overzicht te bieden van alle lopende en afgeronde collectieve zaken. Veel leden vinden het register echter lastig te doorzoeken en niet uniform qua informatie per procedure. Dit maakt het moeilijk om snel relevante zaken te vinden of te beoordelen of een nieuwe collectieve actie nodig is. Er is behoefte aan meer gebruiksvriendelijkheid, bijvoorbeeld door betere zoekfuncties en duidelijke formats voor documenten zoals het uittreksel van de dagvaarding, waarin

bijvoorbeeld met tabellen met gestandaardiseerde informatie over de procedure kan worden gewerkt. Ook zou het register op een uniforme manier informatie moeten bieden over zaken in hoger beroep en afgeronde zaken. Tenslotte valt op dat het in lopende WAMCA-zaken vaak langer duurt voordat relevante ontwikkelingen daarin zijn bijgewerkt.

Door het register te verbeteren, wordt het makkelijker voor belanghebbenden en belangbehartigers om goed geïnformeerd te blijven en waar mogelijk samen te werken.

2.2.5. Exclusieve belangenbehartiger

Vooraf bij meerdere belangenbehartigers is de procedure niet duidelijk genoeg, wat tot vertraging leidt.

De exclusieve belangenbehartiger is de organisatie die namens de hele groep optreedt in de procedure. Indien meerdere belangenbehartigers over hetzelfde onderwerp zijn gestart, zijn de te nemen processuele stappen nu onduidelijk en tijdrovend, wat tot vertraging leidt. Respondenten pleiten ervoor om deze belangenbehartiger gelijktijdig met de ontvankelijkheidsbeslissing aan te wijzen, zodat de procedure sneller en duidelijker verloopt. Er zijn verschillende meningen over het delen van processtukken tussen concurrerende organisaties: sommigen vinden dit nodig voor transparantie, anderen vrezen concurrentienadelen. Duidelijke regels en een efficiënt verloop van de procedure zijn wenselijk.

Hoe moet worden omgegaan met de positie van de exclusieve belangenbehartiger, en de andere belangenbehartiger(s), in hoger beroep, is geheel ongeregeld. Het verdient aanbeveling dit expliciet te regelen in de wet.

2.2.6. Opt-outregeling

Het opt-outsysteem is te beperkt, vooral voor buitenlandse gedupeerden en communicatie moet flexibeler.

De opt-outregeling bepaalt dat mensen automatisch meedoen aan een collectieve actie, tenzij zij zich actief afmelden. Leden van de VVMA vinden dat deze regeling – binnen de Europeesrechtelijke mogelijkheden - breder moet worden toegepast, ook voor buitenlandse gedupeerden. Nu geldt voor hen vaak een opt-in. De meeste respondenten willen soepelere

regels om deelname voor buitenlandse gedupeerden eenvoudiger te maken. In ideële acties, waar een uitspraak wordt verzocht die jegens iedereen zou gelden (zoals een verbod dat aan de Staat wordt opgelegd), zou gecodificeerd kunnen worden dat de opt-out fase geheel achterwege kan blijven, omdat het onmogelijk is voor een individu zich te onttrekken aan de werking daarvan. Voor gevallen waarop de richtlijn representatieve vorderingen van toepassing is kunnen dergelijke soepelere regels niet gelden (artikel 1018f lid 6 Rv).

Daarnaast is er discussie over de manier waarop mensen geïnformeerd worden over hun opt-outmogelijkheid. Op basis van 1018f lid 3 Rv is de gewone brief de eerste aangewezen manier om de bij de belangenbehartiger bekende leden van de achterban te informeren, tenzij de rechter anders bepaalt. Gelet op het feit dat registratie van gedupeerden vrijwel altijd plaatsvindt via een online registratieportal lijkt dit een wat achterhaald uitgangspunt. Flexibele en doelgroepgerichte communicatie is volgens de leden essentieel om iedereen goed te bereiken, bijvoorbeeld via e-mail, websites of nieuwsbrieven. Verder zou er meer aandacht kunnen worden besteed aan de voorwaarden om gebruik te maken van de opt-out mogelijkheid. Voorkomen moet worden dat derden geprikkeld worden om gedupeerden over te halen om een opt-out verklaring af te leggen (of een opt-in verklaring achterwege te laten).

2.2.7. Procesfinanciering

Er is behoefte aan meer transparantie en duidelijke toetsingskaders, maar ook aan bescherming van vertrouwelijke informatie.

Procesfinanciering maakt het mogelijk om collectieve acties te voeren zonder dat de belangenbehartiger alle kosten zelf hoeft te dragen. Leden van de VVMA geven aan dat transparantie over de financiering goed is, maar dat vertrouwelijke informatie beschermd moet blijven, vooral tegenover de tegenpartij, die bijvoorbeeld niet hoeft te weten wat er in de oorlogskas zit. Er is behoefte aan duidelijke toetsingskaders voor de rechter, zodat belangenbehartigers weten waar ze aan toe zijn. Op grond van artikel 3:305a lid 2 onder c BW moet een belangenbehartiger beschikken over voldoende middelen om de WAMCA-procedure in eerste aanleg te kunnen voltooien. De rechter dient marginaal te toetsen of de belangenbehartiger hieraan voldoet. De rechtbank kan daartoe inzage vragen in de financieringsovereenkomst, maar is daartoe niet verplicht.

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat voldoende is dat een rechtspersoon kan aangeven dat hij, op het moment van toetsing, over voldoende middelen beschikt of kan beschikken om de procedure te kunnen voeren. De rechtspraak is op dit punt niet eenduidig. Zo wil bijvoorbeeld de ene rechtbank de financieringsovereenkomst en het budget ontvangen en de andere rechtbank vertrouwt op de uitlatingen van de belangenbehartiger in de dagvaarding.

Aanbevolen wordt om, net als in de Claimcode, in de wet op te nemen dat gedaagden in ieder geval geen recht hebben op inzage in het budget en de andere commercieel gevoelige informatie. Dat zou ook moeten gelden voor eventuele andere belangenbehartigers (waarvan de procedures gevoegd behandeld worden).

Een goede balans tussen transparantie, bescherming en financierbaarheid is volgens de VVMA cruciaal voor een toegankelijk collectief actierecht.

2.2.8. Alternatieve geschilbeslechting (mediation)

Mediation wordt als waardevol gezien, maar komt in de praktijk weinig voor.

Mediation wordt door veel leden gezien als een waardevol alternatief voor een lange procedure. Toch wordt het in de praktijk nog weinig toegepast. Respondenten vinden dat mediation vaker en eerder in het proces moet worden ingezet, bijvoorbeeld doordat de rechter partijen nadrukkelijk in overweging zou moeten geven om mediation een kans te geven. Dit kan leiden tot snellere en meer bevredigende oplossingen voor alle betrokkenen. Ook wordt gewezen op het belang van vertrouwelijkheid en vrijwilligheid bij mediation, maar soms is een extra prikkel nodig om partijen aan tafel te krijgen.

Omdat veel WAMCA-procedures *prima facie* inhoudelijk solide zijn met betrekking tot het bewijs voor het verweten gedrag, bijvoorbeeld omdat deze zijn gebaseerd op rapporten van toezichthouders of op (individuele) uitspraken in vergelijkbare gevallen kan de rechter in een dergelijke situatie een sturende rol spelen. Dat geldt omgekeerd ook bij vorderingen waarbij *prima facie* (bijvoorbeeld) een onrealistisch hoge schadevergoeding wordt gevorderd. Die sturende rol kan de rechter vervullen door een informeel voorlopig oordeel over één of meer onderdelen van de procedure te geven. In individuele procedures is zo'n 'doorkijk' al heel gebruikelijk. Maar het kan ook minder 'dwingend', waarbij het woord van een onafhankelijke

rechter, over het algemeen beter ingang vindt bij de partij die mediation vooralsnog heeft afgehouden. Een actieve betrokkenheid van de rechter in het gesprek over mediation vergroot naar verwachting de bereidheid om een oplossing via mediation serieus te onderzoeken. Verschillende momenten in de WAMCA-procedure zijn daarvoor geschikt. Na de beoordeling van de ontvankelijkheid en aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger, in het kader van het voorstel ter afwikkeling van de schade dat partijen moeten doen of bij de mondelinge behandeling over de inhoud van de zaak. Maar het kan ook eerder. Het mogelijke bezwaar dat de gedaagde eerst zijn verweren op tafel moet kunnen leggen, en dat daardoor een dergelijke optie niet te vroeg besproken moet worden, kan zo nodig worden ondervangen door van de gedaagde eerst een skeleton verweer te vragen in reactie op een aantal belangrijke uit de dagvaarding voortvloeiende onderwerpen.

Mediation bestaat in verschillende verschijningsvormen, waarbij faciliterende en evaluatieve mediation de bekendste zijn. Een ervaren en actieve mediator kan over belangrijke inhoudelijke vragen een mening kan geven. Partijen kunnen in het kader van mediation (parallel) ook belangrijke vragen aan de rechter voorleggen. Het doel is om partijen te verleiden hun standpunten te verlaten ter overbrugging van het gat dat bestaat. Mediation heeft in individuele procedures een hoog slagingspercentage. In Nederlandse collectieve acties is er nog betrekkelijk weinig ervaring opgedaan, maar in de Verenigde Staten komt het overgrote deel van de class action schikkingen tot stand met behulp van (evaluatieve) mediation. Mediation kan kortom veel blokkades opheffen die bestaan wanneer procespartijen rechtstreeks met elkaar onderhandelen. Meer aandacht voor alternatieve geschilbeslechting in een collectieve actie zal de efficiëntie van het systeem vergroten.

2.2.9. Hoger beroep

Meer dan de helft ziet vertraging door onduidelijke regels.

Het hoger beroep in collectieve zaken verloopt nu vaak traag en onduidelijk. Respondenten geven aan dat de regels rondom hoger beroep en cassatie beter moeten worden vastgelegd om onnodige vertraging te voorkomen. De rechter zou meer ruimte moeten krijgen om te bepalen of tussentijds hoger beroep nodig is. Ook is er behoefte aan duidelijkheid over de gevolgen van hoger beroep voor de verdere procedure, de wijze van inleiden van de procedure, de opt-outtermijn en de rol van de diverse belangenbehartigers, als er meerdere eisers zijn. Heldere en voorspelbare regels zorgen ervoor dat collectieve procedures sneller

en eerlijker kunnen worden afgerond.

2.2.10. Ideële acties

Ruime meerderheid vindt dat de eisen voor ideële acties soepeler moeten zijn.

Ideële acties zijn collectieve procedures met een maatschappelijk doel, bijvoorbeeld op het gebied van milieu of mensenrechten, zonder wezenlijk financieel belang. Respondenten vinden dat de eisen voor deze acties soepeler moeten zijn dan voor schadevergoedingsacties, omdat er in beginsel niet hoeft te worden gevreesd voor financiële misstanden (want geen financieel belang), en de achterban niet altijd te duiden is en niet steeds benaderbaar is (denk aan kinderen of kwetsbare groepen). Het is niet altijd mogelijk om precies aan te tonen hoeveel mensen worden vertegenwoordigd. De zogeheten spreekbuis-methode, waarbij de organisatie haar representativiteit aantoont door haar activiteiten en doelstellingen, wordt als effectief gezien. Ook pleiten respondenten voor een soepelere toets op gelijksoortigheid en een duidelijker recht op vergoeding van werkelijke proceskosten. Zo blijft het mogelijk om belangrijke maatschappelijke belangen via collectieve acties te beschermen.

2.2.11. Prikkel tot schikking ontbreekt

Verplichte exhibitie na ontvankelijkheidsfase kan partijen sneller dwingen tot een schikking

De dreiging van collectief schadeverhaal onder de WAMCA biedt vooralsnog onvoldoende prikkel om een oplossing serieus te verkennen, terwijl dat wel was beoogd door de wetgever. De duur van de ontvankelijkheidsfase en de onzekerheid op welke wijze collectieve schadevergoeding moet worden vastgelegd, leiden tot een afwachtende houding bij gedaagden. Meer toegang tot bewijs, zoals in de Verenigde Staten door middel van *discovery* wordt verkregen, en waarbij een aangesproken partij wordt verplicht alle relevante informatie in geding te brengen kan leiden tot een snellere oplossing van collectieve problemen en een grotere schikkingsbereidheid, omdat partijen vroegtijdig toegang krijgen tot relevante informatie. Door deze transparantie wordt het voor beide partijen duidelijker hoe sterk hun juridische positie is, wat onzekerheid en de kans op strategisch procederen vermindert. De rechter heeft die middelen al, bijv. 22 Rv., maar maakt daar nog onvoldoende gebruik van.

3. Aanbevelingen van de VVMA voor de WAMCA-evaluatie

De VVMA beveelt aan om het collectieve actierecht eenvoudiger, efficiënter en toegankelijker te maken door:

- het representativiteitsvereiste flexibeler te maken: vraag alleen extra bewijs als daar aanleiding voor is, om onnodige kosten te voorkomen.
- de toets op gelijksoortigheid in de beginfase marginaal te houden: laat de rechter pas later uitgebreid beoordelen of de vorderingen voldoende op elkaar lijken.
- het Centraal Register te verbeteren: maak het register beter doorzoekbaar, uniformer en gebruiksvriendelijker.
- de procedure bij meerdere belangenbehartigers te stroomlijnen: zorg voor duidelijke regels en snellere beslissingen bij de aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger.
- uitbreiding van het opt-outsysteem naar buitenlandse gedupeerden, voor zover Europeesrechtelijk mogelijk.
- een duidelijker toetsingskader voor procesfinanciering met veel transparantie maar waarbij (strategisch) vertrouwelijke informatie wordt beschermd.
- mediation nadrukkelijker als alternatieve oplossing te zien met een grotere, sturende rol voor de rechter.
- vertraging in hoger beroep te voorkomen: laat de rechter bepalen of tussentijds hoger beroep nodig is, om onnodige vertraging te voorkomen.
- de eisen voor ideële acties soepeler te maken: houd rekening met het maatschappelijk belang en de aard van deze acties.
- te zorgen voor een echte prikkel voor partijen, voornamelijk gedaagden, om een schikking te beproeven door betere gebruikmaking van bewijsvergaringsmogelijkheden door de rechter.

4. Bijlage: Volledige rapportage naar aanleiding van enquête

De volledige rapportage met alle uitkomsten, analyses en toelichtingen van de enquête is als bijlage toegevoegd. Hierin vindt u uitgebreide informatie per thema, inclusief de onderbouwing van de aanbevelingen en de volledige resultaten van de ledenraadpleging.

Bijlage 1

Wamca-evaluatie – VVMA

1. Achtergrond en doel van dit rapport

Collectieve procedures zijn al geruime tijd een belangrijk instrument om recht te halen waar dat in individuele procedures niet mogelijk of zeer bezwaarlijk is. Op 1 januari 2020 trad de Wet afwikkeling massaschade in collectieve acties (**WAMCA**) in werking, waardoor het vorderen van schadevergoeding in collectief verband mogelijk werd. Tegelijkertijd werd een apart procesrechtelijk kader in het leven geroepen. Na ruim 5 jaar na inwerkingtreding is het tijd voor een evaluatie.

De Vereniging Voor Massaschade Advocaten (**VVMA**) is in 2023 opgericht. Haar leden zijn gespecialiseerd in het procederen in collectief verband, in overwegende mate aan de eisende kant. De vereniging heeft een bijzondere focus op het tegengaan van de vaak vertragende en kostenverhogende strategieën van gedaagden. Tevens laat de VVMA niet na om ook de eisende kant een spiegel voor te houden. Met het oog op de WAMCA-evaluatie die dit jaar wordt uitgevoerd door het WODC, heeft de VVMA eind 2024 een enquête over de WAMCA uitgezet bij haar leden. In totaal beantwoordden 41 (van de bij benadering 100) leden deze enquête. In dit rapport worden de resultaten van deze enquête gebundeld, geanalyseerd en geduid. Om de resultaten verdere duiding te geven, is waar mogelijk de ontwikkelingen in de jurisprudentie aangehaald. De stem van deze groep kan waardevolle input leveren voor de WAMCA-evaluatie met het oog op de bestaande knelpunten in de WAMCA en de balans weer terugbrengen in het publieke debat over collectieve acties.

Dit rapport wordt gepubliceerd zodat de leden van de VVMA, het bredere publiek en de commissie die bezig is met de WAMCA-evaluatie kennis kunnen nemen van de bevindingen van de VVMA-enquête.

1.1. De enquête

De enquête is opgedeeld in negen delen, die allemaal een ander onderwerp van de WAMCA belichten. Vier leden van de VVMA (Maxime Eljon, Nikki Nilwik, Jane Olydam en Youp

Pletting), tezamen met het bestuur van de VVMA, hebben de enquête opgesteld. De vragen in de enquête zijn geformuleerd op basis van de jurisprudentie en literatuur verschenen tot en met Q4 2024. Aan de hand van de partijdebatten in de procedures hebben de participerende leden en het bestuur verschillende onderwerpen geïdentificeerd en daarbij vragen gesteld over de knelpunten bij deze onderwerpen. Het gaat om de volgende onderwerpen:

- Representativiteitsvereite
- Gelijksoortigheid
- Centraal Register voor Collectieve Vorderingen
- Exclusieve belangenbehartiger
- Opt-out
- Procesfinanciering
- Alternatieve geschilbeslechting
- Hoger beroep
- Ideële acties

De enquête bood aan het einde van de vragen over deze onderwerpen de gelegenheid voor de respondenten om hun visie op het onderwerp te geven. Daarvan hebben de respondenten meermaals gebruik gemaakt om – los van de input op de vragen – hun opvatting en inzicht over het onderwerp te delen ten behoeve van de WAMCA-evaluatie. In dit rapport worden de vragen en antwoorden gebundeld behandeld. De toelichting van de respondenten wordt gebruikt om de antwoorden van duiding te voorzien waar mogelijk.

2. Toelichting per onderwerp

2.1. Representativiteit

2.1.1. Inleiding

Het representativiteitsvereiste van artikel 3:305a lid 2 BW beoogt te voorkomen dat rechtsvorderingen worden ingesteld door een belangenorganisatie zonder steun van de achterban. Een vastomlijnde invulling van de begrippen 'representativiteit' of 'achterban', geeft de wet niet. Wat genoeg is en welke beoordelingsmaatstaf geldt, verschilt per geval, aldus de wetgever en de bestaande jurisprudentie. Hoe deze open norm in verschillende

gevallen moet worden ingevuld wordt steeds duidelijker. Het blijft echter naar de huidige stand van de rechtspraak bij voorbaat onzeker voor belangenbehartigers hoe het begrip door de desbetreffende rechter wordt ingevuld. Kwantitatieve indicaties voor representativiteit zijn in elk geval: (i) het aantal aangemelde gedupeerden ten opzichte van het totaal aantal gedupeerden, en (ii) de omvang van de vertegenwoordigde vorderingen.¹ Ook meer kwalitatieve factoren – zoals daadwerkelijk optreden in de media en steun van maatschappelijke organisaties – zijn van belang om representativiteit vast te stellen.²

2.1.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over het representativiteitsvereiste worden afgeleid.

1. Volgens een overweldigende meerderheid van de respondenten (82,9%) kan het vereisen van een grote achterban leiden tot aanzienlijke kosten voor een belangenorganisatie.
2. Een meerderheid van de respondenten (65,9%) is van mening dat de belangenorganisatie kan voldoen aan het representativiteitsvereiste door de omvang van haar achterban te vermelden, en alleen bij een gemotiveerde betwisting bewijs te moeten leveren. Een minderheid van de respondenten (22%) vindt dat de belangenorganisatie een onderbouwd overzicht met documenten moet overleggen. Slechts een klein percentage van de respondenten (7,3%) is van mening dat hiervoor een verklaring van een deskundige vereist is.
3. Een grote meerderheid van de respondenten (87,5%) beschouwt de steun van andere maatschappelijke organisaties als een belangrijke factor voor de representativiteit van een belangenorganisatie. Een minderheid (10%) ziet dit niet als een relevante factor.
4. Uit de toelichting op het onderdeel representativiteit blijkt dat het getalsmatige aspect van de toetsing van representativiteit kan leiden tot hoge kosten en als inconsistent wordt gezien met het systeem van de wet.

2.1.3. Analyse

In verschillende zaken eisen rechters dat op voorhand bewijs wordt geleverd van

¹ Zie bijvoorbeeld Rb. Midden-Nederland 8 januari 2025, ECLI:NL:RBMNE:2025:10 (*Bayer/Essure*), r.o. 3.49-3.52.

² Zie bijvoorbeeld Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*), r.o. 4.22.3; Rb. Den Haag 15 november 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:17145, *JBP* 2024/29, m.nt. P.E. Sprietsma en I.C.C. Bloemen (*RBV/Staat*), r.o. 5.19.

kwantitatieve representativiteit in de vorm van accountantsrapporten.³ Het gerechtshof Amsterdam heeft echter uitgemaakt dat een verklaring van een onafhankelijke derde niet vereist is,⁴ hetgeen inmiddels ook is omarmd in de lagere rechtspraak.⁵ In de zaak van The Privacy Collective tegen Oracle en Salesforce stelt het gerechtshof expliciet voorop dat de WAMCA geen getalsmatig criterium ten aanzien van het representativiteitsvereiste stelt en dat de wetgever bij de WAMCA bewust heeft afgezien van een getalsmatig criterium.⁶ Ook benadrukt het gerechtshof dat een verplichting tot registratie op gespannen voet staat met het opt-out systeem:⁷

“Het hof acht de door TPC getroffen maatregelen voldoende, waarbij mede is gelet op hetgeen hiervoor onder 4.21 is overwogen. Een verplichting tot registratie, die sterke overeenkomst zou vertonen met een opt-in-systeem, gaat verder dan de wet vergt. Het is voldoende dat TPC haar achterban via de internetpagina, de nieuwsbrieven en de AMA-sessies op de hoogte houdt en via de klankbordgroep en de steunbetuigende organisaties voeling houdt met de achterban.”

Gelet op de toelichting van de respondenten luidt de conclusie dat zij zich veelal scharen achter de nieuwe ontwikkelingen in de rechtspraak. Ook zij benadrukken de potentieel schadelijke kant van een kwantitatieve benadering van de representativiteit. De respondenten zien het vergen van een verklaring van een onafhankelijke derde om aan te tonen dat er voldoende mensen zijn die zich met naam en toenaam hebben opgegeven als problematisch. Dit leidt tot hogere kosten voor belangenorganisaties en is volgens hen niet verenigbaar met het opt-out systeem.

De respondenten benadrukken in hun toelichting verschillende punten met betrekking tot het vereiste van representativiteit. Volgens hen zou dit vereiste niet van toepassing moeten zijn op collectieve vorderingen die met een algemeen belang. Voor deze vorderingen kan een kwalitatieve benadering van het waarborgvereiste worden gehanteerd, waarbij rekening wordt gehouden met feitelijke belangenbehartiging, expertise en ervaring. Bij ideële vorderingen in groepsacties kan representativiteit volgens de respondenten wel een rol spelen, mits dit met terughoudendheid wordt getoetst. De respondenten houden rekening

³ Zie bijvoorbeeld Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313 (*Stichting Massaschade & Consumenten en Stichting Behartiging Privacybelangen/Google*) en Rb. Amsterdam 25 september 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:5972 (*Stichting App Stores Claim/Google*).

⁴ Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*).

⁵ Rb. Midden-Nederland 8 januari 2025, ECLI:NL:RBMNE:2025:10 (*Essure*), r.o. 3.51.

⁶ Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*), r.o. 4.21.

⁷ Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*), r.o. 4.21 & 4.22.3.

met de (on)mogelijkheid van de groep om zich te mobiliseren, gezien veiligheidsoverwegingen of andere barrières. Ze merken op dat representativiteit vaak als een op zichzelf staand vereiste wordt gepresenteerd, terwijl het in feite slechts een onderdeel is van het waarborgvereiste. Het draait om de vraag of de belangenorganisatie de belangen voldoende waarborgt, waarbij representativiteit een essentieel aspect is.

2.2. Gelijksortigheid

2.2.1. Inleiding

Artikel 3:305a lid 1 BW bepaalt dat een collectieve actie moet strekken tot de bescherming van gelijksoortige belangen. Dit vereiste gold al voor de invoering van de WAMCA op 1 januari 2020.⁸ Gelijksortigheid betekent dat de belangen ter bescherming waarvan de rechtsovering strekt zich lenen voor bundeling, met als doel efficiënte en effectieve rechtsovering ten behoeve van de belanghebbenden.⁹ Daarnaast houdt gelijksoortigheid in dat in één procedure geoordeeld kan worden over de door de rechtsovering aan de orde gestelde geschilpunten en ooveringen, zonder dat daarbij de bijzondere omstandigheden aan de zijde van de individuele belanghebbenden betrokken dienen te worden.¹⁰

2.2.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over gelijksoortigheid worden afgeleid.

- a. Nagenoeg alle respondenten (95,1%) zijn van mening dat er bij de toets of ooveringen voldoen aan het gelijksoortigheidsvereiste, slechts een summier debat moet worden gevoerd in de ontvankelijkheidsfase en er niet vooruit mag worden gelopen op het meer inhoudelijke debat, zoals de vraag of een eventuele schadecomponent toewijsbaar is. In de uitgebreidere toelichting komt verder aan bod dat respondenten gelijksoortigheid begrijpen als het vereiste dat de ooveringen kunnen worden beoordeeld zonder de individuele omstandigheden van de gedupeerden erbij te betrekken.

⁸ Vereniging Corporate Litigation 2023-2024 (VDHI nr. 189) 2024/I.5.2.3.

⁹ HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (*Plazacasa*), r.o. 4.2.

¹⁰ HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (*Plazacasa*), r.o. 4.2.; [Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313](#), r.o. 7.3.

- b. De respondenten lijken verdeeld over de vraag of de gelijksoortigheid van een vordering tot schadevergoeding definitief moet worden beantwoord in de ontvankelijkheidsfase. Een kleine meerderheid (52,5%) is van mening dat het definitieve antwoord hierop mag worden gegeven in de inhoudelijke fase. Bijna de helft van de respondenten (40%) is van mening dat de definitieve beantwoording wel moet plaatsvinden in de ontvankelijkheidsfase. Eén respondent legt uit dat die definitieve beantwoording in de ontvankelijkheidsfase bijvoorbeeld mag plaatsvinden als al prima facie blijkt dat de vorderingen niet bundelbaar zijn en een collectieve behandeling dus niet efficiënt is. Een andere respondent legt daarentegen uit dat de toets in de ontvankelijkheidsfase zeer terughoudend dient te zijn en enkel moet gaan om 'summierlijk ondeugdelijk'.
- c. Een ruime meerderheid van de respondenten (87,5%) meent dat voor de vraag of de schadevergoedingsvorderingen gelijksoortig zijn het niet van belang is of er grote (mogelijke) verschillen aanwezig zijn bij de schade die de individuele personen van de achterban hebben geleden, omdat in een latere fase met categorisering kan worden gewerkt. Een klein deel van de respondenten (12,5%) is het hiermee oneens.
- d. Uit de aanvullende antwoorden bij het onderwerp gelijksoortigheid wordt verder benadrukt dat in de praktijk te veel vooruitgelopen wordt op aspecten van de zaak die later (dus in de inhoudelijke beoordeling) aan bod dienen te komen. Ook wordt aangegeven dat er sinds de WAMCA een risico bestaat op verwarring tussen het gelijksoortigheidsvereiste en de representativiteit. Als rechters deze twee vereisten niet voldoende onderscheiden, kan dit resulteren in een nog strengere toetsing wat een hinder vormt voor belangenorganisaties om collectieve acties te voeren.
- e. Een respondent laat weten dat een al te indringende toets van het gelijksoortigheidsvereiste ervoor zorgt dat de kans kleiner is dat partijen in een schikking een voor beide partijen acceptabele regeling overeenkomen, die mogelijk ook recht doet aan eventuele ongelijksoortigheid.

2.2.3. Analyse

Het gelijksoortigheidsvereiste (3:305a lid 1 BW) lijkt onder de respondenten voor veel verdeeldheid te zorgen - met name in de rol die het vereiste dient te hebben in de ontvankelijkheids- dan wel inhoudelijke fase. In recente rechtspraak zien we dat de rechter lijkt te bewegen naar een summierlijk toets aan het gelijksoortigheidsvereiste in de ontvankelijkheidsfase. Ook wordt er in uitspraken een onderscheid gemaakt tussen de

gelijksoortigheid van verschillende soorten vorderingen.

In het arrest van *The Privacy Collective v. Oracle en Salesforce* oordeelt het gerechtshof bijvoorbeeld dat het gelijksoortigheidsvereiste voor de vorderingen die gaan over een verklaring voor recht, informatieverstrekking en kostenvergoeding geen nadere beschouwing behoeft gezien de aard van deze vorderingen.¹¹

Ook bij schadevorderingen toont de jurisprudentie aan dat een inhoudelijk debat over de schadevordering vooruitloopt op wat er nodig is voor een oordeel op het gelijksoortigheidsvereiste in de ontvankelijkheidsfase.

In het recente *Google-vonnis* oordeelt de rechtbank bijvoorbeeld dat het feit dat bij de schadevorderingen jegens Google sprake zal zijn van bijzonderheden van het geval en de betrokken persoon er niet aan in de weg staat om gelijksoortigheid van de schadevorderingen aan te nemen. Indien dat wel zo zou zijn, zo legt de rechtbank uit, zou de door de WAMCA geïntroduceerde mogelijkheid om in collectieve actie schadevergoeding te vorderen zinledig worden.¹²

Het gerechtshof in de *The Privacy Collective* verduidelijkt ook: “*het niet reeds in de ontvankelijkheidsfase laten stranden van het schadevergoedingsonderdeel past bij de ratio van de huidige WAMCA.*”¹³ Daarom kan onduidelijkheid aangaande de gestelde schade niet in de weg staan aan de ontvankelijkheid van *The Privacy Collective*, maar dient het debat daarover te worden uitgediept in de inhoudelijke fase van het geschil, nadat de normschending, inclusief de ernst daarvan, is vastgesteld.¹⁴

Ook in het tussenvonnis ten aanzien van de zaak aangespannen door *Stichting Essure Claims* (e.a.) legt de rechtbank een summiere toetsing voor het gelijksoortigheidsvereiste aan. Zo oordeelt de rechtbank dat de gelijksoortigheid van belangen niet mee hoeft te brengen dat de posities, achtergronden en belangen van degenen ten behoeve van wie een collectieve actie wordt ingesteld identiek of zelfs overwegend gelijk zijn. Volgens de rechtbank is er in een collectieve actie plaats voor een zogenaamde ‘abstracte toetsing’.¹⁵

¹¹ Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*), r.o. 4.13.1.

¹² [Rb. Amsterdam 15 januari 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:313](#), r.o. 7.9.

¹³ Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*), r.o. 4.18.

¹⁴ Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*), r.o. 4.19.

¹⁵ [Rb. Midden-Nederland 8 januari 2025, ECLI:NL:RBMNE:2025:10](#), r.o. 3.35.

Deze uitspraak is met name interessant wat betreft de vorderingen die zien op immateriële schade.

De gedaagde (Bayer) voerde aan dat de gevorderde immateriële schade afhankelijk is van individuele feiten en omstandigheden en dat de vorderingen daarom niet gebundeld konden worden. Dit verweer wordt vaak gehanteerd door gedaagden. Hierbij wordt echter miskent dat immateriële schade zich naar haar aard moeilijk concreet laat begroten en juist vaak abstract dient te geschieden. De rechtbank gaat dan ook terecht niet mee in dit verweer.¹⁶

2.3. Centraal Register voor Collectieve Vorderingen

2.3.1. Inleiding

Het Centraal Register voor Collectieve Vorderingen (**Register**) is een openbaar register waarin informatie wordt bijgehouden over ingestelde en afgedane collectieve vorderingen in Nederland. Het Register is opgenomen in artikel 3:305a lid 7 BW. De verplichtingen van een belangenorganisatie ten aanzien van het Register zijn uiteengezet in artikelen 1018c en 1018d Rv. Zo verplicht artikel 1018c lid 2 de belangenorganisatie bijvoorbeeld om binnen twee dagen na indiening van de procesinleiding een aantekening te maken van de collectieve vordering in het Register. Het doel van het Register is om belangenbehartigers, belanghebbenden en belangstellenden te informeren over lopende en afgeronde collectieve rechtszaken. Dit maakt het voor belangenorganisaties mogelijk om te beslissen of zij voor dezelfde gebeurtenis ook een collectieve vordering willen instellen. Dat kunnen zij doen binnen de daarvoor geldende termijn van drie maanden.¹⁷ Daarnaast moet het Register er ook voor zorgen dat centraal wordt bijgehouden welke collectieve acties aanhangig worden gemaakt en dat deze voor geïnteresseerden eenvoudig terug te vinden zijn.¹⁸

De memorie van toelichting bij de WAMCA geeft aan dat het belangrijk is dat iedere collectieve vordering in het Register terechtkomt om de efficiënte en effectieve afwikkeling van collectieve vorderingen te kunnen bereiken. Op die manier kan een gecoördineerde afwikkeling gewaarborgd worden en kunnen andere belangenorganisaties de kans krijgen voor dezelfde gebeurtenis over soortgelijke feitelijke en rechtsvragen ook een collectieve

¹⁶ [Rb. Midden-Nederland 8 januari 2025, ECLI:NL:RBMNE:2025:10](#), r.o. 3.45.

¹⁷ GS Vermogensrecht, art. 3:305a BW, aant. 34:34 Centraal register voor collectieve vorderingen (lid 7).

¹⁸ *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3, p. 37.

vordering in te stellen.¹⁹

2.3.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over het Register worden afgeleid.

- a. Bijna de helft van de respondenten (46,3%) is onverschillig over het Register. Een minderheid van de respondenten (17%) is ontevreden met het Register en iets meer dan een derde van de respondenten (36,6%) is tevreden met het register.
- b. De enquête bevatte enkele voorgestelde verbeterpunten voor het Register. Respondenten hebben aangegeven met welke voorgestelde verbeterpunten zij het eens waren. Dat geeft de volgende resultaten:
 - i. 82,9% van de respondenten wenst dat de dagvaarding voor hoger beroep onder dezelfde 'zaak' in het Register moet worden opgenomen.
 - ii. 80,5% van de respondenten wenst dat de doorzoekbaarheid van het Register wordt verbeterd, bijvoorbeeld door selectie op trefwoord of fase van de procedure mogelijk te maken.
 - iii. 68,3% van de respondenten vindt dat een uniforme en begrijpelijke werkwijze moet worden gehanteerd voor titels van collectieve acties in het Register.
 - iv. 48,8% van de respondenten is van mening dat uitspraken die worden gepubliceerd in het Register eenzelfde format moeten hebben, zoals PDF-format.
- c. Een meerderheid van de respondenten (63,4%) wenst niet dat zij als advocaten het register direct zouden kunnen aanvullen. Een groot gedeelte van de respondenten (26,8%) heeft hierover geen mening, en een minderheid van de respondenten (9,8%) wil het Register juist wel direct kunnen aanvullen.
- d. Nagenoeg de helft van de respondenten (42,5%) is van mening dat collectieve acties die onder de temporele reikwijdte van het oude collectieve actierecht vallen (van vóór 1 januari 2020) ook in het Register geplaatst moeten worden. Een gelijke groep aan respondenten (42,5%) meent echter dat slechts de uitspraken onder de WAMCA in het Register moeten worden opgenomen.

2.3.3. Analyse

Uit de antwoorden van deze enquête kan worden geconcludeerd dat de respondenten

¹⁹

Kamerstukken II 2016/17, 34608, nr. 3, p. 38.

relatief onverschillig zijn ten aanzien van het Register. Het lijkt erop dat het Register bijdraagt aan het vervullen van de door de wetgever geformuleerde functies. Respondenten zien wel verbeterpunten ten aanzien van het Register. De reacties in de enquête laten zich treffend samenvatten door de toelichting van één van de respondenten: *“Op zich een werkend systeem, maar vrij basic. Toevoeging van een aantal nieuwe functies zou handig zijn.”*

Naast de stemmingen over voorgestelde opties voor verbetering geven respondenten aan dat er meer uniformiteit dient te worden aangebracht in welke informatie wel en niet gepubliceerd wordt. Zo zou er meer duidelijkheid moeten komen over de vereisten van de samenvattingen van de dagvaardingen in het Register. Ook geven de respondenten aan dat een categorisering op (sub)rechtsgebied in het Register een verbetering is. Er zou volgens de respondenten informatie moeten komen over de datum dat een stuk aangeleverd en gepubliceerd is. Ook zou het nuttig zijn als de status van de procedure en de datum van de laatste wijziging genoemd zouden worden. Verder dient de doorlooptijd waarop rolbeslissingen en/of (tussen)uitspraken worden gepubliceerd te worden verkort. Eén respondent geeft aan dat een formulier dat eisers kunnen invullen in plaats van het zelf e-mailen van stukken de uniformiteit ten goede zou komen. Andere respondenten benoemen dat het ongewenst is dat de inhoud van de dagvaarding makkelijk kan worden overgenomen. Verder geven de respondenten aan dat niet alle uitspraken te vinden zijn in het register.

Deze verbeterpunten zien vooral op het gebied van uniformiteit, de informatie die in het Register wordt gedeeld en de manier waarop en de snelheid waarmee de informatie wordt gedeeld. Met betrekking tot de informatie die gedeeld moet worden in het Register, is recent door de Hoge Raad verduidelijkt dat de dagvaarding in hoger beroep of de procesinleiding in cassatie niet aangetekend behoeft te worden in het centraal register.²⁰

Eén respondent geeft aan dat de functie van het Register niet alleen relevant moet zijn voor de overige belangenorganisaties die een procedure voornemens zijn te starten over dezelfde problematiek, maar dat het Register ook een signaalfunctie naar de rechtspraak en politiek kan zijn. Uit het Register kunnen allerlei gegevens worden afgeleid op basis waarvan beleid kan worden gemaakt.

De VVMA ziet naast deze gesignaleerde functie ook de meerwaarde van het Register in voor wetenschappelijk juridisch onderzoek. Het Register biedt een grondslag voor het doen van empirisch onderzoek. Op dit moment moet dit onderzoek handmatig door onderzoekers worden verricht. Het zou het Register en de wetenschap ten goede komen als er een manier kan worden gevonden waarop het Register op een efficiëntere manier kan worden gebruikt. De hierboven genoemde verbeterpunten kunnen hier een begin voor vormen. Een mogelijk efficiëntieslag in onderzoek kan worden gemaakt de mogelijkheid bestaat om data uit het Register te exporteren als Excel bestand. Die mogelijkheid zou aan moeten sluiten bij de verdere verbeteringen aan het Register: de data zou exporteerbaar naar rechtsgebied of andere filters (op basis van verschillende zaakgegevens) kunnen zijn.

2.4. Exclusieve belangenbehartiger

2.4.1. Inleiding

De exclusieve belangenbehartiger in de WAMCA is gebaseerd op het model van de lead plaintiff in de Verenigde Staten. Het idee achter dit model was bevordering van een efficiëntere afwikkeling van een collectieve actie en introductie van een centraal aanspreekpunt voor de gedaagden.²¹ In de jurisprudentie is inmiddels aandacht gevestigd op meerdere aspecten ten aanzien van de exclusieve belangenbehartiger, waaronder de samenwerking²² alsmede de mogelijke spanningen tussen belangenorganisaties.²³

2.4.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over de exclusieve belangenbehartiger worden afgeleid.

1. De helft van de respondenten (50%) vindt dat het huidige systeem van de exclusieve belangenbehartiger bijdraagt aan een efficiënte afwikkeling van collectieve acties. Een minderheid van de respondenten (22,5%) is het hier niet mee eens. Een gelijk gedeelte (20%) heeft geen mening over deze kwestie. Uit de afwijkende antwoorden blijkt dat de voordelen van het systeem bestaan, maar dat structuur mist bij meerdere belangenbehartigers in één procedure en dat een mogelijke tijdswinst in de procedure

²¹ *Kamerstukken II 2016/17, 34608, nr. 3 (MvT), p. 9.*

²² *Zie Rb. Den Haag 19 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:10080.*

²³ *Zoals onder meer blijkt uit de beschikbare processtukken in de *Stellantis*-procedure en Rb. Amsterdam 16 augustus 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:5252.*

gewenst is. Een klein gedeelte van de respondenten (7,5%) heeft een afwijkend antwoord. Zij geven aan dat de aanwijzing te veel tijd in beslag neemt en dat de situaties met meerdere concurrerende belangenorganisaties structurering van de procedure mist.

2. Een grote meerderheid van de respondenten (85%) is het eens met de stelling dat de ontvankelijkheidsbeslissing ook de benoeming tot exclusieve belangenbehartiger moet bevatten indien slechts één eisende belangenorganisatie ontvankelijk wordt verklaard. Daarvoor is volgens hen geen tweede beslissing voor nodig. Slechts een klein deel van de respondenten (10%) is het hiermee oneens.
3. De meningen zijn verdeeld over de toegang van parallelle (concurrerende) belangenorganisaties tot elkaars processtukken. Meer dan de helft van de respondenten (51,2%) vindt dat dat zij toegang tot elkaars stukke moeten hebben. Echter, nagenoeg de helft van de respondenten (46,3%) is het hiermee oneens.
4. De helft van de respondenten (50%) vindt dat parallelle belangenorganisaties zich moeten onthouden van uitlatingen over de ontvankelijkheid en/of geschiktheid van andere organisaties. Een groot gedeelte van de respondenten (42,5%) het hier niet mee eens en meent dat belangenorganisaties zich moeten kunnen uitlaten over de overige betrokken belangenorganisaties.
5. De helft van de respondenten (53,7%) vindt dat gedaagden zich niet moeten kunnen uitlaten over de selectie van de exclusieve belangenbehartiger. Meer dan een derde van de respondenten (36,6%) is echter van mening dat gedaagden wel een stem moeten hebben in de selectie van de exclusieve belangenbehartiger.
6. Nagenoeg twee derde van de respondenten (65,9%) is van mening dat een verschil in kostenvergoeding voor de belangenorganisaties gerechtvaardigd kan zijn. Een minderheid van de respondenten (17,1%) meent dat er geen onderscheid dient te worden gemaakt in de kosten tussen een exclusieve belangenbehartiger en een andere betrokken belangenorganisatie.
7. Een grote meerderheid van de respondenten (72,5%) is van mening dat er geen eenduidige definitie kan worden gegeven van de nauw omschreven groep voor voortdurende gedragingen. Dit hangt af van de procedure. Een minderheid van de respondenten (15%) wenst dat de rechter de definitie van de nauw omschreven groep niet beperkt in de tijd.

2.4.3. Analyse

De uitkomsten van de enquête over de exclusieve belangenbehartiger laten zien dat er een duidelijke voorkeur is voor een systeem dat efficiëntie bevordert. De meerderheid van de respondenten steunt het idee dat de ontvankelijkheidsbeslissing ook de exclusieve belangenbehartiger moet aanwijzen, wat wijst op een wens voor een gestroomlijnde procedure. Tegelijkertijd zijn de meningen verdeeld over de toegang van parallelle belangenorganisaties tot elkaars processtukken, wat suggereert dat er een balans moet worden gevonden tussen transparantie en eventuele concurrerende belangen waarvoor de belangenorganisaties opkomen.

De meerderheid wenst dat gedaagden zich niet kunnen uitlaten over de exclusieve belangenbehartiger. De toelichting op de exclusieve belangenbehartiger benadrukt de rol van de gedaagde bij het meepraten over wie de exclusieve belangenbehartiger wordt. Het debat over de aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger zou volgens sommige respondenten buiten het zicht van de gedaagde moeten plaatsvinden. Ook meent de helft van de respondenten dat belangenorganisaties zich niet moeten uitlaten over elkaars geschiktheid. Tegelijkertijd geeft een groot gedeelte van de respondenten aan dat juist te willen toestaan. Dat duidt op een wens onder de respondenten voor een evenwichtig systeem voor de aanwijzing van een exclusieve belangenbehartiger, alsmede een evenwichtig systeem voor de toetsing van het waarborgvereiste.

In de visie van de VVMA zijn maatregelen ter bevordering van de efficiëntie en de stroomlijning in de procedure het bespreken waard. Zeker ten aanzien van de beslissing van de aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger ligt een rol voor (aanvullende) wetgeving. In het kader van artikel 1018e Rv is de rechter slechts een aantal handvatten geboden voor de selectie, waarbij de uitwerking aan de praktijk is overgelaten. Dat heeft bijvoorbeeld geleid tot het oordeel in de *TikTok*-procedure ten aanzien van het delen van de processtukken tussen de parallelle belangenorganisaties.²⁴ Vooraf gecreëerde duidelijkheid over de selectie en verdeling van de bevoegdheden in de procedure tussen (co- of sub-)exclusieve belangenbehartigers kan de financierbaarheid van de collectieve actie vanwege de aanvullende tijdsefficiëntie mogelijk ten goede komen. Verduidelijking van de wijze waarop wordt omgegaan met de kosten van de verschillende belangenorganisaties

kan daar eveneens aan bijdragen.

22.5. Opt-out

2.5.1. Inleiding

De WAMCA kent een opt-outstructuur. Zonder het uitbrengen van een geldige opt-outverklaring zijn alle gedupeerden die vallen onder de reikwijdte van de nauw omschreven groep normaliter gebonden aan de uitkomst van de procedure over de collectieve vordering. Deze automatische gebondenheid behoudens een tijdige opt-out geldt voor Nederlandse gedupeerden. Voor gedupeerden die woonachtig zijn in het buitenland geldt in beginsel het opt-insysteem: zij moeten uitdrukkelijk kenbaar maken deel te willen nemen aan de collectieve actie. In het kader van dit systeem zijn verschillende vragen gesteld in de enquête.

2.5.2. Resultaten van de enquête

Uit de vragen over het opt-outsysteem onder de WAMCA kan het volgende worden afgeleid:

- Nagenoeg de helft van de respondenten (48,8%) is van mening dat het opt-outsysteem in beginsel ook voor buitenlandse gedupeerden moet gelden. Een derde van de respondenten (36,6%) is het hier niet mee eens. In het verlengde hiervan vindt de meerderheid van de respondenten (57,5%) dat de vereisten om het opt-outsysteem te laten gelden als er sprake is van een volledig buitenlandse achterban versoepeld moeten worden. Een minderheid van de respondenten (15%) was het oneens met dit laatste.
- De grote meerderheid van de respondenten (85,4%) meent dat de rechter invloed moet hebben op het opt-outbericht. Ook vindt een een grote meerderheid (82,9%) dat de exclusieve belangenbehartiger deze invloed moet hebben. Een minderheid van de respondenten vindt dat de eventuele niet-exclusieve belangenbehartiger (46,3%) of de gedaagde(n) (39%) deze invloed moeten toekomen.
- Over de wijze waarop het opt-outbericht kenbaar dient te worden gemaakt aan de gedupeerden meent 80,5% van de respondenten dat flexibiliteit vereist is en dit afhankelijk is van de zaak en de achterban. Een aantal methoden om het opt-outbericht kenbaar te maken springen eruit, namelijk: de internetpagina van de belangenorganisatie (75.6%), e-mail van de belangenorganisatie (73.2%), gevolgd door nieuwsbladen (51.2%).

2.5.3. Analyse

De uitkomsten van de enquête laten zien dat het merendeel behoefte heeft aan ook een opt-outsysteem voor buitenlandse gedupeerden de vereisten voor het voeren van een opt-outsysteem voor buitenlandse gedupeerden door de meerderheid als te streng wordt beschouwd.

Ten aanzien van de wijze waarop aan de opt-outmogelijkheid publiciteit moet worden gegeven bestaat een behoefte aan flexibiliteit. Dat bevreemdt niet. Het zal sterk afhangen van de achterban welke wijze van aankondiging voldoende is om de nauw omschreven groep te informeren. Zo speelt een rol van wat voor soort achterban sprake is (kunnen zij eenvoudig digitaal communiceren of juist niet), maar ook de omvang van de achterban en of de belangenorganisatie bekend is de achterban en eventuele e-mailadressen. Uit de uitkomsten van de enquête blijkt wel dat hierbij ook een belangrijke rol voor de belangenorganisatie is weggelegd. Zowel de internetpagina als de nieuwsbrieven van de belangenorganisatie worden gezien als effectieve informatiekkanalen.

Er bestaat verdeeldheid over wie invloed zou moeten hebben op het opt-outbericht; er bestaat een lichte voorkeur voor de rechter, gevolgd door de exclusieve belangenbehartiger. De praktijk waarin de exclusieve belangenbehartiger een tekstvoorstel aandraagt voor het opt-outbericht en vervolgens de rechtbank de tekst vaststelt, lijkt volgens de respondenten de geëigende weg.

2.6. Procesfinanciering

2.6.1. Inleiding

Artikel 3:305a lid 2 sub c BW vereist dat een belangenorganisatie voldoende middelen moet hebben om de kosten van het instellen van een rechtsvordering te dragen. In de praktijk wordt deze vraag vaak vervuld door het aantrekken van externe procesfinanciering. Over deze externe procesfinanciering wordt veel gediscussieerd in de jurisprudentie en literatuur. Die discussies geven aanleiding voor nader debat over de positie van procesfinanciering in Nederland. Onderwerpen die in de discussies aan bod komen, zijn onder meer het maximumpercentage van de resultaatafhankelijke beloning voor de financier,²⁵ een capped

return on investment voor de financier²⁶ en de positie en invloed van de financier in de procedure.²⁷ In maart 2025 is tevens een Europees rapport gepubliceerd over externe procesfinanciering in Europese Unie.²⁸ De VVMA heeft haar leden met het oog op deze discussies en de evaluatie van de WAMCA verschillende vragen over procesfinanciering gesteld. Daarnaast heeft de vereniging haar leden gevraagd of de financierbaarheid van collectieve acties verbetering behoeft, en zo ja, welke maatregelen zij daarvoor van belang achten.

2.6.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over procesfinanciering worden afgeleid.

1. Bijna de helft van de respondenten (48,8%) meent dat de financieringsovereenkomst in ieder geval aan de rechter moet worden overlegd. Een gedeelte van de respondenten (19,5%) vindt dat de overeenkomst ook aan de gedaagde moet worden overlegd. Nagenoeg een kwart van de respondenten (24,4%) vindt dat de keuze om de financieringsovereenkomst te overleggen een discretionaire bevoegdheid van de belangenorganisatie moet blijven. Twee afwijkende antwoorden gaven aan dat informatie met strategische waarde moet kunnen worden geredigeerd.
2. Meer dan de helft van de respondenten (65,9%) steunt een expliciete wetswijziging die de rechter de bevoegdheid geeft zonder de gedaagde kennis te nemen van de financieringsovereenkomst. Een minderheid van de respondenten (22%) is het hier niet mee eens.
3. De meningen zijn verdeeld over de invloed van de procesfinancier door middel van een consultatierecht. Een grote meerderheid van de respondenten (70,7%) meent dat consultatie niet gelijk staat aan te veel invloed. Een minderheid van de respondenten (17,1%) meent dat een consultatierecht in combinatie met andere omstandigheden kan leiden tot het oordeel dat de belangenorganisatie onvoldoende zeggenschap heeft. Slechts een deel van de respondenten (9,8%) meent dat een consultatierecht te veel invloed van de procesfinancier met zich brengt.

²⁶ Rb. Amsterdam 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694 (*TikTok*), r.o. 2.68.8.

²⁷ Rb. Den Haag 20 september 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:14036 (*Airbus*), r.o. 5.126.

²⁸ European commission DG justice and consumers, 'Mapping Third Party Litigation Funding in the European Union', url: [65adb710-1a36-4550-a4c6-a606adbff061_en](https://ec.europa.eu/justice/consumers-advocacy/files/2023/09/20230920-mapping-third-party-litigation-funding-in-the-european-union_en.pdf).

4. De grote meerderheid van de respondenten (70%) is het eens met het aanmerken van de uitkomstafhankelijke vergoeding ten behoeve van de procesfinancier als kosten in de zin van artikel 6:96 BW of artikel 1018l Rv. Een minderheid van de respondenten (12,5%) is het hier niet mee eens.
5. Een meerderheid van de respondenten (61%) vindt dat de financierbaarheid van collectieve acties moet verbeteren. Slechts een gedeelte van de respondenten (17,1%) is het hier niet mee eens.

De respondenten hebben verschillende maatregelen genoemd om de financierbaarheid van collectieve acties te verbeteren:

1. Advocaten moeten op basis van een volledig resultaatafhankelijke vergoeding kunnen werken. Er moet maatwerk van de rechter zijn bij het bepalen van de vergoeding voor de procesfinanciers in plaats van een standaardpercentage. Daarbij dient de rechter geen maximumvergoeding vast te stellen. Dit moet een discretionaire bevoegdheid van de rechtbank blijven op basis van alle omstandigheden van het geval, inclusief de tijdsduur van de procedure.
2. Volgens verschillende respondenten dienen rechters de financieringsovereenkomst meer marginaal toetsen. Het risico bestaat volgens hen dat de financiering onder druk komt te staan bij een integrale toets van de financieringsovereenkomst. De nadruk dient te liggen op het inhoudelijke debat.
3. Enkele respondenten wijzen op een fonds (voor onrecht). Dit fonds zou uitkomst bieden voor schade die nu niet wordt hersteld omdat de kosten en baten voor commerciële financiers onaantrekkelijk zijn.
4. Meerdere respondenten pleiten voor minder procedurele onzekerheid. Dat heeft volgens hen betrekking op duidelijkheid vooraf over de resultaatafhankelijke vergoeding, wat de proceskostenveroordeling behelst en wat de toetsingskaders van de financiering zijn.
5. Verschillende respondenten wijzen op de noodzaak van een kortere doorlooptijd van procedures, omdat de tijdsduur van groot belang is voor de financierbaarheid.

De respondenten hebben daarnaast een toelichting gegeven op de vragen over procesfinanciering. De toelichting benadrukt dat er een ongelijk speelveld bestaat bij collectieve acties, terwijl de collectieve vorderingen vaak (ook) het algemeen belang dienen. Er zijn diverse maatregelen voorgesteld om dit te verbeteren, waaronder een minder

kritische visie op financiering. De nadruk ligt op transparantie en het waarborgen van de onafhankelijkheid van de belangenorganisatie. Er wordt door de respondenten ook gepleit voor een marginale beoordeling door de rechter van financieringsvoorwaarden, om te voorkomen dat collectieve acties niet meer gefinancierd kunnen worden. Tot slot wordt er gewezen op de noodzaak van duidelijkheid over de toelaatbaarheid van financieringsafspraken.

2.6.3. Analyse

De uitkomsten van de enquête over procesfinanciering laten zien dat er onder de leden van de VVMA een duidelijke behoefte is aan meer transparantie en duidelijkheid ten aanzien van de financiering van collectieve acties. De meerderheid van de respondenten steunt maatregelen die de rechter meer bevoegdheden geven om de financieringsovereenkomst te beoordelen, zonder deze aan de gedaagde te overleggen. Dit wijst op een vertrouwen in de rechterlijke beoordeling en een wens om de procedure te stroomlijnen. De leden erkennen de beperking van de invloed van procesfinanciers in de procedure, maar wijzen ook op een efficiëntieslag die te halen is door de expertise die de financier kan aantrekken te benutten. De uitkomsten suggereren dat er een balans moet worden gevonden tussen transparantie en onafhankelijkheid.

De voorgestelde maatregelen om de financierbaarheid te verbeteren, zoals het toestaan van resultaatafhankelijke vergoedingen (en dus geen maximale vergoeding hanteren, zoals de in de Nederlandse jurisprudentie gebezigde brandbrete van 10% tot 25%)²⁹ en het verminderen van procedurele onzekerheid, benadrukken de noodzaak om de toegankelijkheid en efficiëntie van collectieve rechtszaken te vergroten. Over het algemeen wijzen de uitkomsten op een breed gedragen wens om de financiering van collectieve acties te verbeteren en te verduidelijken, zodat belangenorganisaties effectiever kunnen opereren waardoor rechtzoekenden beter worden ondersteund.

2.7. Alternatieve geschilbeslechting

2.7.1. Inleiding

Naast de WAMCA zijn er ook andere vormen van geschilbeslechting die kunnen leiden tot

²⁹

Rb. Midden-Nederland 8 januari 2025, ECLI:NL:RBMNE:2025:10 (*Bayer/Essure*), r.o. 3.72.

de positieve afwikkeling van collectieve schade. De wetsgeschiedenis van de WAMCA laat zien dat een collectieve schikking ter afwikkeling van een massaclaim in beginsel de voorkeur heeft boven een gerechtelijke procedure. Wanneer alternatieve geschilbeslechting niet mogelijk blijkt door (bijvoorbeeld) de onbereidheid van betrokken partijen om daaraan mee te werken, is een procedure ter afwikkeling van collectieve schadevorderingen echter wel nodig, aldus de wetgever.³⁰ Wel is er in de praktijk vraag naar het (vroegtijdig) kunnen schikken van een collectief probleem zonder de noodzaak van een langdurige procedure. Om die reden heeft de VVMA haar leden heeft gevraagd naar de (on)mogelijkheden van alternatieve geschilbeslechting, zoals mediation.

2.7.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over alternatieve geschilbeslechting worden afgeleid.

- De meerderheid van de respondenten (65,9%) meent dat mediation in veel gevallen de aangewezen weg kan zijn naar een oplossing voor een WAMCA-zaken.
- De meerderheid van de respondenten (70,7%) meent dat de wet expliciet de mogelijkheid dient te bevatten voor de rechter om partijen te verwijzen naar alternatieve geschilbeslechting.

Uit de door de respondenten gegeven toelichting blijkt dat mediation een belangrijker onderdeel van de WAMCA-procedure zou moeten zijn, waarbij de mogelijkheid wordt opgeworpen dat de rechter zichzelf als mediator moet kunnen benoemen om partijen naar de onderhandelingstafel te bewegen. Er lijkt daarnaast ook behoefte te bestaan aan meer dwangmiddelen, omdat gedaagden vrijwillig niet overgaan tot serieuze gesprekken over de schikkingsmogelijkheden. Eén respondent noemt de huidige verplichting tot overleg een "*papieren werkelijkheid*".

2.7.3. Analyse

Uit de antwoorden op de enquête blijkt dat de behoefte aan het kunnen schikken bestaat, maar de prikkel daartoe onder de WAMCA lijkt te ontbreken. Bij geen van de aanhangige collectieve vorderingen heeft het schikkingsmoment van artikel 1018g Rv immers

³⁰

Kamerstukken II 2016/17, 34608, nr. 3, p. 4.

geresulteerd in een schikking. Dat de prikkel op dat moment ontbreekt, is verklaarbaar. Het schikkingsmoment direct na aanwijzing van de exclusieve belangenbehartiger komt in de regel te vroeg; het antwoord op veel vragen die gedaagde partijen kunnen hebben, is nog onduidelijk. Het schikkingsmoment van artikel 1018i Rv is daarentegen relatief laat.

Uit de enquête blijkt dat *mediation* als een mogelijke oplossing wordt beschouwd. Het voordeel van *mediation* is dat zij op vertrouwelijke basis plaatsvindt. Het nadeel van *mediation* is dat zij geschiedt op vrijwillige basis. Partijen zijn dus volledig afhankelijk van elkaars welwillendheid, en die lijkt nu juist te ontbreken. Vandaar dat het behulpzaam kan zijn als de rechter expliciet de bevoegdheid krijgt om partijen te verwijzen naar alternatieve geschilbeslechting, zoals *mediation*. Dit als de gewenste stok achter de deur. Hierbij zouden wij geen dubbelrol aan de rechter willen toedichten, zoals wel door een enkele respondent voorgesteld in de toelichting. Niet de rechter(s) in de WAMCA-procedures, maar een aparte mediator (al dan niet met speciale expertise) zou de partijen moeten begeleiden in dit proces om te bezien of vroegtijdig geschikt kan worden.

2.8. Hoger beroep

2.8.1. Inleiding

Er is door de wetgever weinig aandacht besteed aan het verdere beloop van een WAMCA-procedure in hoger beroep, zij het voor een tussenvonnis of een eindvonnis. Het resultaat is dat veel procedurele aspecten van het hoger beroep in collectieve acties nu onderworpen aan discussies zijn. De evaluatie van de WAMCA biedt een mogelijkheid om in de toekomst richting aan te geven aan het verloop van hoger beroep in collectieve procedures. De VVMA heeft haar achterban gevraagd om vanuit haar ervaring en expertise aan te geven welke richting zij juist acht.

2.8.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over het hoger beroep worden afgeleid.

- a. De meerderheid van de respondenten (58,5%) vindt dat het aan de rechter is of tussentijds beroep opengesteld dient te worden na de beslissing over

ontvankelijkheid. Een derde van de respondenten (34,1%) wenst codificatie van de mogelijkheden onder de WAMCA te zien op dit punt.

- b. Indien er wetgeving komt, meent de grote meerderheid van de respondenten (70%) dat er geen tussentijds hoger beroep plaats kan vinden nadat een belangenorganisatie ontvankelijk is verklaard. Slechts een minderheid van de respondenten (15%) vindt dat er in die situatie tussentijds hoger beroep opengesteld moet worden.
- c. Over de vraag of de procedure in eerste aanleg geschorst moet worden gedurende het hoger beroep ten aanzien van de ontvankelijkheidsbeslissing, zijn de meningen verdeeld. Het grootste gedeelte van de respondenten (41,5%) vindt dat die vraag aan de rechter moet worden overgelaten. Meer dan een kwart van de respondenten (29,3%) vindt dat de procedure in eerste aanleg moet worden voortgezet hangende het hoger beroep. Nagenoeg een kwart van de respondenten (24,4%) vindt dat de procedure in eerste aanleg moet worden aangehouden hangende het hoger beroep.
- d. Over het vervolg van een procedure nadat een belangenorganisatie in hoger beroep voor het eerst ontvankelijk wordt verklaard, bestaan verschillende opvattingen. Meer dan een derde van de respondenten (39%) is van mening dat de procedure moet worden terugverwezen naar dezelfde rechtbank die de zaak in eerste aanleg heeft behandeld. Nagenoeg een derde van de respondenten (31,7%) vindt juist dat het gerechtshof de zaak aan zich moet houden. Een gedeelte van de respondenten (20%) meent dat de procedure moet worden terugverwezen naar een andere rechtbank.
- e. Indien het gerechtshof terugverwijst naar de rechtbank meent de meerderheid van de respondenten (58,5%) dat het gerechtshof de ontvankelijkheidsfase dient af te ronden. Nagenoeg een derde van de respondenten (34,1%) meent dat juist de rechtbank deze fase dient af te ronden.
- f. Over de vraag of er vervolgens tussentijds cassatieberoep moet worden opengesteld, geeft nagenoeg twee derde van de respondenten (65,9%) aan dat er geen tussentijds cassatieberoep opengesteld zou moeten worden. Slechts een gedeelte van de respondenten (17,1%) is van mening dat dit tussentijds cassatieberoep opengesteld dient te worden.
- g. In het geval dat tussentijds cassatieberoep ingesteld wordt, meent de meerderheid van de respondenten (52,5%) dat de opt-out termijn van artikel 1018f Rv niet dient te gaan lopen. Een minderheid van de respondenten (22,5%) is van mening dat de opt-outtermijn dient te gaan lopen.

2.8.3. Analyse

De wisselende inzichten ten aanzien van de vragen over het hoger beroep bij collectieve procedures zijn geenszins verbazend op dit onderwerp nu er nog relatief weinig WAMCA-procedures zijn die hoger beroep hebben bereikt. Waar de antwoorden duidelijk over zijn, is dat vertraging in de procedure onwenselijk is. In het licht van de jurisprudentie, en alle (extra) stappen die bij een WAMCA-procedure komen kijken, is ook dit niet verbazend. Pas in twee schadevergoedingszaken is er arrest in hoger beroep geweest. Het arrest in de zaak van The Privacy Collective tegen Oracle en Salesforce waarin TPC ontvankelijk werd verklaard, werd gewezen na iets minder dan 4 jaar nadat de dagvaarding werd uitgebracht.³¹ Daarmee is de ontvankelijkheidsfase nog altijd onafgerond. Op 24 september 2024 verwees het gerechtshof de zaak terug naar rechtbank Amsterdam. De beslissingen over onderwerpen waaronder de opt-out, de definitie van de achterban en de schikkingstermijn worden aan de rechtbank overgelaten. Mogelijk duurt deze procedure nog jaren, met de bijkomende onzekerheid voor alle betrokken belanghebbenden.

In de toelichting geven respondenten aan dat er nog aanvullende punten zijn ten aanzien van het hoger beroep in collectieve procedures waarover geen duidelijkheid bestaat. Zo wordt door de respondenten aangegeven dat het nog onduidelijk is wat er gebeurt wanneer er verschillende belangenorganisaties optreden in dezelfde zaak (en bijvoorbeeld slechts één van beide in hoger beroep gaat) en wat de publicatie-eisen rondom het hoger beroep precies zijn. Verder geven verschillende respondenten aan dat tussentijds hoger beroep zo min mogelijk plaats moet vinden om verdere vertraging (in de al lange WAMCA-procedure) te voorkomen.

Met het oog op de weinige richting en duiding van de wetgever voor hoger beroep en cassatie bij collectieve vorderingen onder de WAMCA, is de verdere regulering van deze mogelijkheden een belangrijk aandachtspunt voor de WAMCA-evaluatie. Gelet op het aantal WAMCA-procedures die op dit moment in eerste aanleg worden gevoerd, komt duidelijkheid over de mogelijkheden en consequenties van hoger beroep (en cassatie) in de toekomst van pas.

31

Hof Amsterdam 18 juni 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1651 (*The Privacy Collective/Oracle & Salesforce*).

2.9. Ideële acties

2.9.1. Inleiding

De WAMCA maakt onderscheid tussen schadevergoedingsacties en ideële acties. In beginsel gaat de WAMCA ervan uit dat een ideële actie onder de WAMCA een actie is op grond van artikel 3:305a lid 6 BW en waar geen of een gering financieel belang mee wordt gediend. Voor ideële collectieve vorderingen gelden andere ontvankelijkheidsvereisten. Op grond van 3:305a lid 6 BW gelden voor ideële acties bijvoorbeeld beperkte governance verplichtingen. Met de inwerkingtreding van de WAMCA op 1 januari 2020 zijn de ontvankelijkheidsvereisten voor belangenorganisaties die ideële collectieve vorderingen instellen eveneens verscherpt. De afgelopen jaren is discussie ontstaan over de mate waarin ideële acties (moeten) differentiëren van schadevergoedingsacties, met name wanneer een schadevergoedingsactie eveneens een ideëel doel nastreeft. De enquête stelde meerdere vragen over de (houdbaarheid van de) verschillen tussen ideële acties en schadevergoedingsacties.

2.9.2. Resultaten van de enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende punten over ideële acties worden afgeleid.

- a. Een grote meerderheid van de respondenten (73,2%) meent het terecht is dat er onderscheid wordt gemaakt in de toepasselijke vereisten tussen schadevergoedingsacties en ideële acties onder de WAMCA. Slechts een klein deel van de respondenten (12,2%) meent dat dit onderscheid onjuist is.
- b. Over de versoepeling van de ontvankelijkheidsvereisten voor belangenorganisaties bij ideële acties zijn de reacties van de respondenten verdeeld. Meer dan een derde van de respondenten (36,6%) vindt dat de versoepelingen ver genoeg gaan. Eveneens meer dan een derde van de respondenten (39%) is van mening dat het huidige wettelijk kader niet soepel genoeg is. Eén respondent (2,4%) meent dat het huidige wettelijk kader te soepel is. Uit de toelichtingen blijkt dat die respondent moeite heeft met het feit dat de opt-out vaak niet wordt toegepast in ideële acties, waardoor de achterban zich niet kan onttrekken wanneer zij het niet eens zijn met de vorderingen van soms verstreckende aard. De overige respondenten lichten juist toe

dat de vereisten niet soepel genoeg zijn bijvoorbeeld vanwege het toepassen van het representativiteitsvereiste.

- c. De inzichten verschillen over de kwalificatie van een ideële actie. Meer dan een derde van de respondenten (41,5%) is van mening dat het soort gevorderde schade géén rol speelt bij de beoordeling of sprake is van een ideële actie. Tegelijkertijd meent meer dan een derde van de respondenten (39%) dat het soort gevorderde schade wel een rol speelt.
- d. De meerderheid van de respondenten (58,5%) is van mening dat het apart toetsen van de ontvankelijkheid bij ideële acties nodig is en dat deze ontvankelijkheid niet pas bij eindvonnis getoetst dient te worden. Een minderheid van de respondenten (22%) is het hiermee oneens.
- e. De meerderheid van de respondenten (58,5%) is van mening de opt-out periode bij ideële actie moet worden afgeschaft, omdat niemand zich feitelijk kan onttrekken van de werking van een toewijzend vonnis in een ideële actie. Een minderheid van de respondenten (22%) is het hiermee oneens.
- f. Meer dan een derde van de respondenten (40%) meent dat de toets voor het gelijksoortigheidsvereiste soepeler moet zijn voor ideële acties. Nagenoeg een derde van de respondenten (32,5%) is het hiermee oneens.
- g. De meerderheid van de respondenten (52,5%) is tevreden met de gehanteerde spreekbuis-methode in ideële acties. Slechts een klein gedeelte van de respondenten (5%) is ontevreden. De overige respondenten (42,5%) geven aan geen mening te hebben hierover.
- h. De grote meerderheid van de respondenten (73,2%) vindt dat de representativiteit van belangenorganisaties in ideële acties in beginsel gegeven is als de organisatie een voldoende nauwkeurige statutaire doelomschrijving heeft en feitelijke werkzaamheden verricht die daarmee in overeenstemming zijn. Daarom hoeven er volgens deze respondenten geen kwantitatieve eisen te worden gesteld aan de representativiteitseis bij belangenorganisaties in ideële acties. Een minderheid van de respondenten (12,2%) meent dat kwantitatieve eisen moeten worden gesteld.
- i. De grote meerderheid van de respondenten (71,8%) meent dat artikel 1018l moet worden gewijzigd zodat duidelijk is dat ook een belangenorganisatie in een ideële actie aanspraak kan maken op de werkelijke proceskosten. Een klein gedeelte van de respondenten (5,1%) is het hiermee oneens.

- j. De meningen zijn verdeeld over de vraag of een ideële belangenorganisatie die voldoet aan de vereisten van 3:305a lid 6 BW eveneens voldoende middelen en zeggenschap behoort te hebben. Meer dan een derde van de respondenten is het hiermee eens (42,5%) en oneens (37,5%).

2.9.3. Analyse

De toegang tot de rechter voor ideële belangenorganisaties in collectieve acties is een veelbesproken onderwerp in Nederland. Voorstanders van ideële collectieve acties stellen dat dit soort acties nodig zijn om verandering te bewerkstelligen en de overheid en bedrijven verantwoordelijk te houden voor wangedrag. Tegenstanders menen dat de rechter in deze acties vaak oordeelt over politiek gevoelige kwesties en met dergelijke oordelen op de stoel van de wetgever kan gaan zitten. Deze angst en kritiek op de ideële collectieve actie hebben ertoe geleid dat in het Hoofdlijnenakkoord van de huidige regering is opgenomen dat wordt onderzocht of en hoe er nadere vereisten kunnen worden gesteld aan de representativiteit van belangenorganisaties met een ideëel doel op grond van artikel 3:305a BW.

Op dit moment wordt het representativiteitsvereiste in ideële collectieve acties door de rechter vaak ingevuld door het 'spreekbuis'-criterium. Deze ontwikkeling is ontstaan doordat de achterban in ideële collectieve acties, die vaak ook algemeenbelangprocedures zijn, groot en diffuus is. Daarbij gaat het geregeld om 'alle inwoners van Nederland'. Gezien de verstrekkende aard van de vordering en de grootte van de groep waarvoor de belangenorganisatie opkomt, is het voor haar ondoenlijk om de achterban met naam en toenaam te noemen. Laat staan om duidelijk te maken dat het met het oog op haar representativiteit kwantitatief voldoende personen betreft. Gelet op de andere aard van algemeenbelangacties is in de jurisprudentie een andere maatstaf aangelegd ten aanzien van de representativiteit. Van belangenorganisaties met een ideële collectieve vordering wordt verlangd dat zij duidelijk maken dat zij een adequate spreekbuis zijn van de groep waarvoor wordt opgekomen.³² Om te beoordelen of de ideële belangenorganisatie een adequate spreekbuis is, zijn onder meer de activiteiten van de belangenorganisatie, de steun die de belangenorganisatie geniet van andere organisaties of het mediaoptreden van de belangenorganisatie van belang.³³

³²

Zie bijvoorbeeld: [Rb. Amsterdam 17 juli 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:4255](#), r.o. 5.7.3.

³³

[Rb. Amsterdam 7 juni 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:3499](#), r.o. 4.17. Zie bijvoorbeeld ook: [Rechtbank Den Haag 15 november 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:17145](#), 5.18 en 5.19.

Het hanteren van het spreekbuis-criterium kan worden gezien als een versoepeling van het representativiteitsvereiste voor ideële belangenbehartigers, omdat het afstapt van het in de jurisprudentie aangelegde kwantitatieve representativiteitsvereiste en juist beweegt naar een kwalitatief representativiteitsvereiste. Tegelijkertijd is een meer kwalitatieve invulling van het representativiteitsvereiste in lijn met de rechtspraak ten aanzien van schadevergoedingsacties. Een getalsmatig criterium bestaat voor schadevergoedingsacties eveneens niet.³⁴ Gelet op de samenstelling van de leden van de VVMA, is een mogelijkheid dat slechts een gedeelte van de leden betrokken is bij zuiver ideële acties. Onder de aanname dat de respondenten wel ervaring hebben met ideële collectieve acties, laten de uitkomsten van de enquête zien dat de respondenten een onderscheid voor ideële acties en verdere versoepeling van de wettelijke criteria op verschillende punten voorstaan. De gegeven toelichting van de respondenten op de vragen over ideële acties vat dit punt treffend samen: *“Het maken van een onderscheid tussen ideële acties en schadevergoedings-acties in het collectieve actierecht is gerechtvaardigd en nodig, omdat in deze procedures hele andere belangen worden behartigd en andere waarborgen nodig zijn.”*

De VVMA ziet het ‘adequate spreekbuis’-criterium als een belangrijke beweging om ideële collectieve acties mogelijk te maken en te beschermen. Bovendien sluit deze interpretatie van de representativiteitsvereiste ook het best binnen het doel van de wetgever. Als het criterium wordt aangescherpt, in lijn met de wens in de politiek, zou dat tegen de wil van de wetgever in gaan en de rol van ideële belangenbehartigers aanzienlijk vermoeilijken. Ideële acties beschermen en versterken onze democratische rechtsstaat, juist in het huidig tijdsbestek.